

The Family and Culture Factors Which Affect Girls' Running Away From Home:

Hasan Gharibi

The purpose of this study is to compare the family and cultural factors among the runaway and normal girls. To do this, 30 runaway girls from girls staying in the City Method Center in Tehran and 30 normal girls from different school areas were selected and studied. The results indicate that the relationship with parents, having problem with them, sexual harassment, mental disorders, making sexual relations and educational problems is more frequent in the runaway girls than the normal girls.

Keywords: running away, runaway girls, parents problems, educational problems.

عوامل خانوادگی و فرهنگی موثر بر فرار دختران از منزل

حسن غریبی^۱

هدف پژوهش حاضر، مقایسه ی مولفه های خانوادگی و فرهنگی دختران فراری و عادی است. برای این منظور، ۳۰ دختر فراری از مرکز مداخله در بحران و سلامت شهر تهران و ۳۰ دختر عادی به صورت تصادفی از مناطق آموزشی انتخاب و مورد ارزیابی قرار گرفتند. نتایج نشان می دهد رابطه با پدر و مادر و وجود اختلاف با آنها، آزار و اذیت جسمی، وجود اختلال روانی در خانواده، برقراری رابطه ی جنسی و مشکلات تحصیلی در دختران فراری بیشتر از دختران عادی است. واژه های کلیدی: دختران فراری، فرار از خانه، مشکلات والدین، مشکلات تحصیلی.

مقدمه

کودک یا نوجوانی که بدون اجازه ی والدین یا سرپرست، خانه را ترک می کند، کودک یا نوجوان فراری قلمداد می شود (معظمی، ۱۳۸۲). فرار ممکن است به منظور جستجوی هویت خویش و در نتیجه ی مشکل های خانوادگی، محیطی و شخصی رخ دهد (کوکو^۲، ۱۹۹۸). کاویلا^۳ (۲۰۰۱) عوامل موثر در فرار را در سه طبقه ی مهم مسایل خانوادگی، مسایل مدرسه و مسایل شخصی طبقه بندی کرده است. مسایل خانوادگی عبارتند از: سو استفاده ی هیجانی، جنسی جسمی و تعارض بین والدین، مشکل های زیاد با قوانین و نظم، درگیری و مشکل هایی با هم شیرها (خواهر و برادر) و اعتیاد والدین و مشکل های ناشی از مصرف الکل والدین. هنگامی که کودکان و نوجوانان نتوانند با افراد خانواده رابطه دوستی برقرار کنند یا با شرایط خانواده سازگار شوند ممکن است تنها راه را در فرار از خانه جستجو کنند. فرار از خانه ممکن است به عنوان تظاهر رفتاری و آسیب روانی فرد محسوب شود (معظمی، ۱۳۸۲). این دختران در محیط منزل دچار مشکل هایی هستند که برایشان قابل حل نیست. از طرف دیگر، از یک یا چند نفر از اعضا خانواده ی خود به

۱- هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سقر

دلیل بی توجهی به رفع مشکل هایشان عصبانی می شوند و در نهایت، تحمل آنها به سر آمده و از منزل فرار می کنند (اردلان، ۱۳۸۱).

فرار نوجوانان از خانه، نمود آشکاری از وجود مساله‌ای عمیق‌تر و پیچیده‌تر به نام مساله ارتباط نوجوانان با والدین است. نوجوان، گاه برای رهایی از رنج و ناراحتی، نجات از سرزنش‌های مداوم و تحقیرهای مکرر و خرد شدن شخصیت خود از خانه می‌گریزد، گاه برای مقابله با تنبیه والدین و گاه برای داشتن احساس بی‌پناهی و عدم امنیت به چنین اقدامی دست می‌زند (حمیدی، ۱۳۸۲). خانواده‌ی فراریها با خانواده‌ی افرادی که فرار نمی‌کنند از نظر فشاری که به افراد وارد می‌کنند با هم فرق دارند. بچه‌هایی که فرار می‌کنند بیشتر از طرف خانواده (والدین خود) به نسبت بچه‌های دیگر طرد می‌شوند و معمولاً خانواده به آنها برجسب منفی می‌زنند. بچه‌های فراری، معمولاً با خانواده‌هایی زندگی می‌کنند که از نظر عاطفی دو قطبی هستند و معمولاً خانواده‌ی آنان در طرز تصور از خودشان در روابط اجتماعی مشکل دارند (رحمتی‌پور، ۱۳۸۳). دختران فراری دارای شرایط کسالت بار و غیر قابل تحمل در خانواده‌ی خود هستند و روابط حاکم در خانواده، منجر به فرار آنها می‌شود (خاکپور، ۱۳۸۱). پژوهش‌ها نشان می‌دهد محیط خانواده‌ی دختران فراری اغلب پاتولوژیک است و در آنها مصرف مواد توسط والدین، سو استفاده‌ی جنسی و جسمی و مشکل‌های مالی دیده می‌شود (کوکو، ۱۹۹۸). فرار از خانه، معمولاً به دنبال یک دوره‌ی طولانی تعارضهای شدید خانوادگی رخ می‌دهد. اکثر فراریها مشکل‌های شدیدی را در خانه، تجربه کرده‌اند اما آنتهایی که بیشتر از یک بار از خانه فرار کرده‌اند، شدیدترین مشکلها را داشته‌اند (اولسن، پورتر و لابی، ۱۹۸۵).

تقریباً در یک چهارم افراد، مشکل‌های مربوط به مدرسه در فرار نقش دارد که معمولاً با واکنش والدین آنها (مثلاً واکنش آنها به مدرسه‌گریزی) در ارتباط است. آنها گزارش می‌کنند که در مدرسه آزار می‌بینند، به مدرسه علاقه ندارند و در آن احساس تنهایی می‌کنند و معلمان با آنها رفتار بدی دارند (کاویلا، ۲۰۰۱). کاویلا عقیده دارد اگر متوسط میزان فرار را ۱۱ درصد در نظر بگیریم، میزان فرار در خانواده‌های دو والدی ۷ درصد، در خانواده‌های تک فرزندی ۱۳ درصد، در مکانهای نگهداری از بیکاران ۱۷ درصد، در افرادی که برخی اوقات مدرسه‌گریزی داشته‌اند ۲۰ درصد، در افرادی که ناپدری یا نامادری دارند ۲۱ درصد، در دانش‌آموزان اخراجی ۲۵ درصد، در

افرادی که به طور منظم مدرسه گریزی داشته اند ۳۳ درصد و در افرادی که در مراکز شبانه روزی یا مراکز نگهداری زندگی می کنند ۴۵ درصد است.

پژوهش ها، نشان می دهد فقر اقتصادی، اعتیاد والدین، خلا عاطفی، شکاف میان دو نسل، مهاجرت و اسکان غیر رسمی (حاشیه نشینی) مرحله ی بلوغ و نوجوانی، پایین بودن سطح نشاط و شادی نوجوانان و جوانان، عدم موفقیت تحصیلی و افت تحصیلی، دوستان ناباب، برخورد قهرآمیز والدین با مساله ای به نام ارتباط با جنس مخالف و تهدید به ازدواج اجباری، علل فرار دختران از خانه است (مقیم فام و سقزاده، ۱۳۸۲). رضایی (۱۳۸۲) نشان داده است که تشنج و اختلال های خانوادگی، طلاق و جدایی والدین، اعتیاد والدین یا یکی از اعضای خانواده، شکاف نسل ها و سخت گیری افراطی خانواده، به ویژه پدر خانواده، بی سرپرستی یا تک سرپرستی در اثر فوت والدین، فقر اقتصادی، دوستان و محیط تحصیلی و علل متفاوت گریز دختران، نظیر بلوغ و اختلال در ارضای نیازهای جنسی و روحی، تخیل و رویاپردازی، تعرض جنسی و کودک آزاری، عدم آگاهی نسبت به ارتباط با جنس مخالف و مساله ازدواج، افراط و تفریط در مذهب، افراط و تفریط در نظارت و کنترل فرزندان توسط والدین، عوامل موثر در فرار دختران است. در یک مدل فرضی که عوامل خطر ساز در زمینه ی فرار را بررسی می کند، اعتقاد بر این است که نوجوان فراری از خانواده های بد دهن و تنبیه کننده می آیند (حیدری، ۱۳۸۳). بی تفاوتی والدین نسبت به تعلیم و تربیت، رشد بی رویه جمعیت، کمبود مسکن، فقر، بیکاری، عدم امکانات کافی و وسایل تحصیل، مهاجرت از روستا به شهر، جنگ و اختلال های روانی، اعتیاد و طلاق نیز در زمره ی دلایل این مساله مورد تاکید قرار گرفته است (صادق پور، ۱۳۸۴).

طبق آمار، ۳۵ درصد فرار دختران به دلیل طلاق و به دنبال آن وجود نامادری و ناپدیری در خانه رخ می دهد و بیشتر دخترانی که از خانه فرار کرده اند، دلیل فرار خود را سختگیری و آزار و شکنجه ی نامادری و ناپدیری عنوان کرده اند. طبق همین آمار ۳۴/۵ درصد، به علت اعتیاد پدر و مادر، خانه را ترک کرده اند تا بیشتر از این، مورد تجاوز دوستان پدر و مادر قرار نگیرند و یا عاملی برای حمل مواد مخدر نباشند. در مجموع، بسیاری از فاکتورها با فرار از منزل همبسته اند نظیر: سن جدایی و طلاق، سردی و غفلت هیجانی و سایر عملکردهای بد خانواده (سی، ال، ای، ۲۰۰۲) متغیرهای شخصی نظیر اختلال رفتاری در پسران و مسایل اتونومی در دختران، مشکل های مربوط

به مدرسه، تاریخچه‌ی فرار در خانواده، سابقه‌ی گریز از مدرسه، فقر، زمینه‌ی اجتماعی - فرهنگی تاریخچه قبلی سو استفاده جنسی و جسمی نیز در فرار، دخالت دارند (اس، ای، یو، ۲۰۰۲). تحقیق‌هایی که در مورد دختران فراری انجام شده، نشان می‌دهد که فرار آنها بلافاصله بعد از ترک تحصیل یا اخراج از مدرسه صورت گرفته است. بعضی از این نوجوانان به علت امکانات اقتصادی نامناسب والدین یا فقر فرهنگی از ادامه‌ی تحصیل محروم می‌شوند و این محرومیت، آنها را از جمع دوستان و وابستگان در مدرسه دور می‌کند و سبب ازدیاد اوقات فراغت، بیکاری و در نهایت افسردگی در آنان می‌شود (دانش، ۱۳۷۴). تقریباً نصف فراری‌ها به دلیل افسردگی و ناراحتی خود، فرار می‌کنند (به نقل از خدادادی و میری، ۱۳۸۲). یکی از عوامل موثر در فرار احساس تنهایی، بی‌حوصلگی و افسردگی آنها است (کاویلا، ۲۰۰۱).

روش

نمونه: در این تحقیق ۶۰ نفر نوجوان دختر در دو گروه ۳۰ نفری ۱- فراری ۲- عادی، از نظر عوامل خانوادگی و فرهنگی، مورد مقایسه قرار گرفتند. ۳۰ نفر دختر فراری با مراجعه به مراکز مداخله در بحران و خانه‌ی سلامت تهران به طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده و ۳۰ نفر نوجوان دختر عادی به طریق نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از بین مدارس مناطق شمال و جنوب، شرق و غرب تهران، ۱۰ مدرسه راهنمایی و دبیرستان به طور تصادفی انتخاب و مورد مقایسه قرار گرفتند.

ابزار

در این پژوهش، برای عوامل خانوادگی، نظیر تعداد فرزندان خانواده، ترتیب تولد، وضعیت والدین، نحوه سرپرستی، رابطه با پدر و رابطه با مادر، آزار و اذیت توسط والدین یا اعضای خانواده، اختلاف با والدین، وجود بیماری عصبی یا روانی در خانواده، اعتیاد پدر و مادر یا سایر اعضای خانواده و عوامل فرهنگی مانند وضعیت تحصیلی، سابقه‌ی تجدیدی، ترک تحصیل، فرار یا غیبت طولانی از مدرسه و رابطه با معلم، مصرف مواد مخدر و رابطه با جنس مخالف از پرسشنامه‌ی محقق ساخته شده استفاده شده است.

یافته ها

به منظور بررسی و مقایسه ی فراوانی پاسخهای گروههای مورد مطالعه، این فراوانیها را در جدول شماره ی ۱ مقایسه کرده ایم.

جدول ۱: مقایسه ی فراوانی پاسخهای دختران فراری و عادی

متغیر	سطوح متغیر	فراری	عادی	chi ²	آنها
تعداد فرزندان	۱-۲ نفر	۱۲	۲۳	۱۰/۷۷	۰/۰۰۵
	۳-۴ نفر	۱۲	۷		
	۵ نفر به بالا	۶	۰		
	اول	۱۳	۱۴		
	دوم	۲	۱		
ترتیب تولد	سوم	۲	۲	۰/۳۷	۰/۹۴
	آخر	۱۳	۱۳		
	جداشده	۱۲	۰		
وضعیت والدین	فوت شده	۵	۱	۴۲/۷۵	۰/۰۰۱
	ازدواج مجدد	۷	۰		
	هیچکدام	۳	۲۹		
وضعیت زندگی	با والدین	۳	۲۹	۴۵/۴۱	۰/۰۰۰
	با پدر یا مادر	۱۳	۱		
	با پدرخوانده یا مادرخوانده	۵	۰		
	سایر	۹	۰		
	خوب	۱۷	۲۶		
نوع رابطه با پدر	معمولی	۵	۴	۹/۹۹	۰/۰۰۷
	بد	۸	۰		
	خوب	۱۴	۲۹		
نوع رابطه با مادر	معمولی	۴	۱	۱۹/۰۳	۰/۰۰۱
	بد	۱۲	۰		
	خوب	۲۲	۲۰		
وجود آزار و اذیت جسمی	خیر	۸	۲۸	۲۷/۷۷	۰/۰۰۱
	همیشه	۱۳	۰		
	برخی اوقات	۹	۵		
وجود اختلاف با والدین	بندرت	۴	۹	۲۳/۲۶	۰/۰۰۱
	هیچ وقت	۴	۱۶		
	وجود بیماری روانی در خانواده	۱۳	۱		
رابطه ی جنسی	وجود ندارد	۱۶	۲۹	۱۱/۳۸	۰/۰۰۱
	دارم	۲۳	۱۰		
وجود مشکل های تحصیلی	ندارم	۷	۲۰	۲۸	۰/۰۰۱
	دارم	۱۵	۰		
	ندارم	۱۵	۳۰		
رابطه با معلم	خوب	۱۶	۱۷	۰/۳۷	۰/۸۳
	معمولی	۱۱	۹		
	بد	۳	۴		

یافته های این تحقیق، نشان داد که دو گروه دختران فراری و عادی از نظر آزار و اذیت جسمی توسط والدین یا سایر اعضای خانواده با یکدیگر، متفاوت هستند، به ترتیبی که دختران فراری آزار و اذیت جسمی بیشتری توسط والدین یا سایر اعضای خانواده دریافت می کنند. این یافته ها با

تحقیقاتی وایت بک، هویت و آلکی^۱ (۱۹۹۷) همسو است، آنها نیز نتیجه گرفتند که والدین کودکان و نوجوانان فراری از فرزند خود حمایت اندکی به عمل می آورند، بسیار خشن و سرد رفتار می کنند و تنبیه گر هستند. پژوهشها نشان می دهد والدین نوجوانان فراری غالباً تاریخچه ی بیماریهای روانی و سو مصرف مواد داشته اند و نوجوانان در این خانواده ها، عشق و علاقه را از طرف والدین به ندرت دریافت می کنند و همچنین پرخاشگری جسمانی بین والدین بسیار شایع است (حسینیان و خدابخشی کولایی، ۱۳۸۳).

مهمترین عوامل موثر در فرار، مسایل خانوادگی می باشد، چنانچه ۸۰ درصد دلایل ذکر شده برای فرار، مسایل و مشکل های خانوادگی می باشد. مشکل های مدرسه مثل آزار دیدن و مسایلی نظیر مصرف الکل و مواد نیز شخص را به طرف فرار، سوق می دهد. سواستفاده های فیزیکی و مشکل با خواهر و برادر معمولاً آغازگر فرار می باشند. در این پژوهش نیز، همانند یافته های کاویلا (۲۰۰۰) دریافتیم که دلایلی که افراد برای فرار خود ذکر می کنند، بر مسایل خانوادگی (۸۰ درصد) مسایل مدرسه (۲۳ درصد) مسایل شخصی (۳۵ درصد) و فقط ۱۳ درصد موارد دیگر است و ارتباط زیادی بین کناره گیری از مدرسه و فرار وجود دارد (کاویلا، ۲۰۰۱).

منابع

اردلان، علی. (۱۳۸۱). بررسی پدیده فرار دختران از منزل. طرح تحقیقی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

تقوی، سیدمحمد رضا. (۱۳۸۱). بررسی عوامل موثر به فرار از خانواده. چکیده مقالات نخستین کنگره آسیب شناسی خانواده در ایران.

حسینیان، سیمین و خدابخشی کولایی، آناهیتا. (۱۳۸۳). بررسی رابطه بین دختران و سابقه بد رفتاری و خشونت جسمانی و سو استفاده جنسی در دوران کودکی آنان. مجله علوم روان شناختی، شماره ۱۰، صفحات ۱۳۴-۱۲۳.

حمیدی، فریده. (۱۳۸۲). بررسی ساخت خانواده، سبک دلبستگی در دختران فراری و اثربخشی خانواده درمانی و درمانگری حمایتی در تغیر آنها. پایان نامه دکتری رشته روان شناسی، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.

- حیدری، شیمیا. (۱۳۸۳). بررسی تأثیر آموزش تنش زدایی تدریجی و مهارت های حل و مساله بر کاهش تمایل به فرار دختران در معرض فرار. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روان شناسی، دانشگاه الزهراء، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی.
- خاکپور، مسعود. (۱۳۸۱). نقش خانواده در فرار دختران از منزل. چکیده مقالات نخستین کنگره آسیب شناسی خانواده در ایران، دانشگاه شهید بهشتی، ۸۳.
- رحمتی پور، رضوان. (۱۳۸۳). بررسی ریشه های فرار دختران از خانه. تحقیق پایانی سطح (۲) کارشناسی. شورای عالی حوزه علمیه قم.
- رضایی، فریبا. (۱۳۸۲). بررسی علل و عوامل فرهنگی و اجتماعی گریز دختران از منزل در شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اجتماعی.
- صادق پور، منصوره. (۱۳۸۴). علل فرار دختران. پایان نامه کارشناسی. شورای عالی حوزه علمیه قم.
- معظمی، شهلا. (۱۳۸۲). فرار دختران چرا. تهران: گرایش
- مقیمي فام، پریسا و سقزاده، فرهاد. (۱۳۸۲). «گزارش تحقیقی - توصیفی» عملکرد طرحهای امور آسیب دیدگان اجتماعی در سالهای ۸۱ - ۸۰. بهزیستی آذربایجان شرقی، معاونت امور اجتماعی.
- Cavilla , Ana . (2001) . consultation on young runaways . www . Cabinet office . gov . uk/seu/index . htm .
- Child line information . (2002) . child line January . www . Child line . org . uk .
- Coco , E . lane (1998) . A Family systems approach for preventing a dolescent runaway behavior . http : // www . findaritcles . com /
- Olson, D; Portner,S & Labee, Y.(1985). *FACESIII. Family social science*. University of Minnesota.
- Social Exclusion unit . (2002) . Young Runaways. www . Socialexclusionunit . gov . uk .
- Whitbeck, L. B.Hoyt, D.R and Ackley, K.A. (1997). Abusive family and later victimization among runaway and homeless an adolescents. http : // www . findaritcles . com /